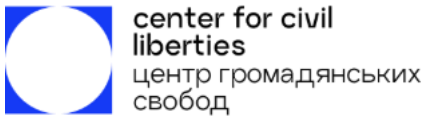

Національна інституція з прав людини в межах євроінтеграції

Автор: Правозахисна асоціація “ФРІРАЙТС”
<https://eurointegration.ccl.org.ua/org/freerights/>

Текст станом на листопад 2025 року

Це дослідження підготовлене у межах проекту «Правосуддя для жертв війни та покращення дотримання основоположних прав в Україні», що реалізується за підтримки Європейського Союзу. Усі думки, погляди та пропозиції, викладені в цьому дослідженні, належать виключно автору(-ці) та відображають думки, погляди та пропозиції автора(-ки) та ГО «Центр громадянських свобод». Це дослідження жодним чином не відображає позиції чи політики Європейського Союзу.

Автор і видавець: Громадська організація «Центр громадянських свобод»

Мови видання: українська

Посилання на сайт: <https://ccl.org.ua>

E-mail: office@ccl.org.ua

Використання опублікованих матеріалів дозволяється за умови обов'язкового посилання на джерело інформації.

Рекомендоване цитування: Правозахисна асоціація “ФРІРАЙТС”. Національна інституція з прав людини в рамках євроінтеграції. *Центр громадянських свобод*. 2026. 22 с. URL: <https://eurointegration.ccl.org.ua/>

© Правозахисна асоціація “ФРІРАЙТС”.
Громадська організація «Центр громадянських свобод», 2026

ЗМІСТ

I. Європейські стандарти та принципи роботи національних інституцій з прав людини в країнах Європи.	3
Повноваження і функції	3
Склад і гарантії незалежності та плюралізму	4
Методи роботи	4
Додаткові принципи, що стосуються статусу комісій, які наділені квазісудовими повноваженнями	5
II. Відповідність діяльності Уповноваженого ВРУ з прав людини міжнародним стандартам	11
Законодавче забезпечення.....	12
Фінансове та ресурсне забезпечення.....	13
Регіональне представництво	13
Інституціональний розвиток	14
Персонал	15
Мандат	16
III. Загальні висновки та рекомендації	17
Гарантії незалежності.....	17
Мандат та ресурсне забезпечення	19
Взаємодія з міжнародними структурами та громадянським суспільством	20
Підвищення прозорості та підзвітності	20
Просвітницька діяльність з прав людини.....	21
Підвищення спроможності та планування діяльності	21

I. Європейські стандарти та принципи роботи національних інституцій з прав людини в країнах Європи.

30 жовтня 2024 року **Європейська Комісія** презентувала Звіт¹ у межах Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року, який стосувався оцінки прогресу України на шляху до членства в ЄС. В розділі «Фундаментальні права» зазначено, що стан дотримання прав людини залишається задовільним, а Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (Омбудсмен), як основний орган з розслідування порушень прав людини, визначено як активний та ефективний. Водночас у звіті вказується про недостатність ресурсів, які дозволили б Уповноваженому належним чином та повною мірою виконувати свій мандат у всіх сферах, за які він відповідає. Правова база, що визначає мандат національної правозахисної інституції, потребує реформування з метою приведення її у повну відповідність до законодавства ЄС.

Ці питання досі залишаються актуальними й тому були відображені Комісією у Звіті за 2025 рік². Зокрема, Комісія вказує, що Уповноважений Парламенту з прав людини – Омбудсмен – є активним та ефективним, але залишається обмеженим у ресурсах. Фінансову та операційну незалежність Омбудсмена слід забезпечувати шляхом адаптації його правової бази відповідно до Паризьких та Венеціанських принципів та у повній відповідності до права ЄС. Запропонований законопроект про Уповноваженого з прав людини все ще потребує повного врахування цих питань.

Аналізуючи законодавство та правозастосовну практику адміністративних і судових органів, які діють в Європейському Союзі, можна виділити основні стандарти, що визначають ефективність та незалежність національних інституцій з прав людини (НІПЛ). Всі вони мають відповідати міжнародним стандартам, насамперед **Паризьким принципам**³, розробленими в 1992 році Комісією ООН з прав людини та прийнятими Генеральною Асамблеєю ООН **Резолюцією 48/134** у 1993 році.

Зазначені принципи закріплюють вимоги до основних складових елементів, які мають гарантувати Національній інституції з прав людини (НІПЛ) її незалежність, ефективність та мандат.

Основними принципами визначено:

Повноваження і функції

Цей принцип вказує на необхідність наділення НІПЛ широкими повноваженнями, які мають бути закріплені на конституційному або законодавчому рівнях.

Основні функції мають включати:

- Надання уряду, парламенту та іншим органам державної влади рекомендацій,

¹ <https://surl.li/ntpmtu>

² <https://salo.li/62756Ac>

³ <https://ombudsman.gov.ua/uk/parizki-princip>

висновків і доповідей щодо прав людини, з можливістю їх оприлюднення.

- Моніторинг, аналіз та оцінка законопроектів та чинних нормативно-правових актів, судових і адміністративних рішень, які стосуються питань дотримання прав людини на їх відповідність національним та міжнародним стандартам.
- Моніторинг порушень прав людини, підготовка звітів та рекомендацій уряду для їх усунення.
- участь у підготовці урядових звітів до ООН та інших міжнародних організацій, взаємодія з відповідними міжнародними та національними інституціями та установами.
- розробка та підтримка просвітницьких програм, підвищення обізнаності суспільства про права людини та боротьба з дискримінацією через інформаційну діяльність.

Склад і гарантії незалежності та плюралізму

Склад НІПЛ, порядок призначення та звільнення з посад її членів має організовуватись таким чином, щоби максимально забезпечити плюралістичне представництво громадянського суспільства. До складу інституції можуть входити представники:

- Неурядових організацій, профспілок, юристів, лікарів, журналістів і науковців, інших кваліфікованих експертів;
- різних філософських і релігійних течій;
- парламенту.

НІПЛ має мати достатнє фінансування для організації її незалежної роботи, включаючи власний персонал і обладнанні приміщення. Члени установи мають призначатись офіційним актом на визначений строк, що гарантує стабільність мандата та незалежність установи. Повторне призначення можливе за умови збереження плюралізму.

Методи роботи

НІПЛ має бути наділено правом вільно розглядати питання, що належать до її компетенції та повноважень.

Це право включає.

- Можливість отримувати інформацію від будь-якої особи, яка заявляє про порушення прав людини.
- Організовувати шляхи комунікації та обмін інформацією з громадськістю, органами влади, іншими органами, включаючи омбудсменів і судові інституції. Надавати їм свої думки та рекомендації.
- На регулярній основі проводити засідання та за потреби скликати всіх членів.
- Для організації своєї діяльності створювати робочі групи та регіональні

представництва.

- Організувати співпрацю неурядовими організаціями, що опікуються правами людини, в тому числі захистом вразливих груп (дітей, мігрантів, біженців, осіб з інвалідністю тощо).

Додаткові принципи, що стосуються статусу комісій, які наділені квазісудовими повноваженнями

НІПЛ може бути уповноважена заслуховувати й розглядати скарги й заяви, що стосуються становища окремих осіб. Матеріали можуть передаватися їй окремими особами, їх представниками, третіми сторонами, неурядовими організаціями, асоціаціями профспілок або будь-якими іншими представницькими організаціями.

У цьому випадку без шкоди для вищевикладених принципів, що стосуються інших повноважень інституцій, покладені на них функції можуть ґрунтуватися на наступних принципах:

- Досягнення дружнього врегулювання шляхом примирення або, у встановлених законом межах, шляхом винесення обов'язкових рішень, або, у разі необхідності, на основі конфіденційності;
- повідомлення сторони, яка подала заяву, про її права, зокрема про наявні в її розпорядженні засоби правового захисту, та сприяння в отриманні доступу до них;
- заслуховування будь-яких скарг чи заяв або направлення їх будь-якому іншому уповноваженому органу в межах, встановлених законом;
- надання рекомендацій уповноваженим органам, зокрема, шляхом пропозиції поправок або змін до законів, правил та адміністративної практики, особливо якщо вони є причиною труднощів, з якими зіткнулися особи, які подали заяви, з метою відстоювання їхніх прав.

Узагальнюючи Паризькі принципи, можна дійти висновку, що при утворенні та впровадженні ефективного механізму НІПЛ мають бути застосовані основні компоненти:

- мандат на рівні конституції й закону;
- незалежність від органів влади;
- плюралізм і представництво;
- адекватні ресурси;
- повноваження щодо розгляду скарг.

Крім Паризьких принципів при організації діяльності НІПЛ уряди країн Європейського Союзу спираються також на низку інших європейських стандартів, які встановлюються на рівні Ради Європи (судові та моніторингові механізми РЄ) та безпосередньо на рівні керівництва ЄС (Європарламент, Рада ЄС, Єврокомісія).

На рівні Ради Європи можна виділити наступні документи:

- **Резолюція ПАРЄ 1959 (2013)** щодо зміцнення інституту омбудсмена в Європі, 4 жовтня 2013 р.⁴;
- **Резолюція ПАРЄ 2301 (2019)** щодо інститутів омбудсмена в Європі — потреба у встановленні спільних стандартів⁵;
- **Рекомендація Комітету міністрів** Ради Європи державам-членам про розвиток інституту омбудсмена **CM/Rec (2019)**⁶;
- **Рекомендація Комітету міністрів** державам-членам щодо необхідності посилення захисту і сприяння простору для громадянського суспільства в **Європі** **CM/Rec(2021)**⁷.

Дані документи стосуються впровадження стандартів для національних правозахисних інституцій у країнах-членах РЄ і спрямований на розвиток та зміцнення НІПЛ. Вони сприяють просуванню захисту прав людини на національному рівні й в більшості спирається на зазначені вище Паризькі Принципи.

Так, наприклад, Рекомендація CM/Rec(2021)1 додає принцип доступності та розширює тлумачення щодо організації співпраці НІПЛ з іншими національними та міжнародними організаціями та інституціями.

1. Принцип доступності має включати:

- Фізичну доступність, яка передбачає організацію прийому громадян не лише в столиці, але й у регіонах (створені регіональні представництва або організовано виїзні прийоми громадян), приміщення мають бути доступними для маломобільних людей та людей з інвалідністю (пандуси, ліфти, зручні входи), прийом громадян має бути організовано в зручний та гнучкий спосіб (сталий графік, онлайн-запис, гаряча лінія).
- Юридичну доступність – прості й зрозумілі процедури подання заяв, скарг та пропозицій. Процес їхнього подання має бути безоплатним і заявник не повинен боятися можливих негативних наслідків після його звернення до НІПЛ.
- Інформаційну доступність, яка стосується прозорості діяльності НІПЛ. Надання інформації про діяльність інституції, її мандат, організація роботи, звіти, контакти. Зазначена інформація має бути оприлюднена в зрозумілій і доступній формі на офіційному сайті, в соціальних мережах та через ЗМІ.

2. **Принцип співпраці.** Даний принцип є важливим у демократичному суспільстві й направлений на сприяння налагодженню взаємодії з іншими

⁴ <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20232&lang=en>

⁵ <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28161&lang=en>

⁶ <https://rm.coe.int/090000168098392f>

⁷ <https://rm.coe.int/0900001680a1f4da>

національними та міжнародними організаціями, що працюють у сфері прав людини.

Основними напрямками є:

- Співпраця з державними органами, яка передбачає взаємодію з парламентом, урядом, судами та правоохоронними органами, надання рекомендацій щодо впровадження стандартів прав людини їх діяльності, внесення змін у законодавстві та політиці, моніторинг, аналіз та розробка рекомендацій державним установам в цій сфері. Цей напрямок також передбачає подання Омбудсменом щорічних та тематичних звітів ВРУ по тематиці стану прав людини.
- Співпраця з громадянським суспільством. Це передбачає співпрацю з представниками неурядових та правозахисних організацій, включення їх представників до різноманітних консультативно-дорадчих та експертних груп, проведення спільних заходів, та обмін інформацією щодо прав людини. Ця співпраця також передбачає взаємодію зі спільнотою адвокатів та експертним середовищем.
- Проведення спільних моніторингових, розслідувань та кампаній щодо захисту прав людини. Залучення громадськості до розслідувань порушень прав під час війни.
- Співпраця з міжнародними організаціями, які опікуються питаннями дотримання прав людини (Різноманітні агенції та структури ООН, ЄС, Ради Європи, ОБСЄ) та участь у підготовці звітів (альтернативні, тіньові) до зазначених міжнародних інституцій. Сприяння впровадженню міжнародних стандартів прав людини у національне законодавство та правозастосовну практику.
- Співпраця з НІПЛ інших країн щодо обміну досвідом та найкращими практиками з прав людини. Участь у Глобальному альянсі національних інституцій з прав людини (GANHRI) та його регіональних мережах (ENNHRI). Проведення спільних досліджень, організація навчань, підготовка спільних заяв та проведення спільних кампаній. Як позитивний приклад можна відзначити роль ENNHRI в координації роботи європейських НІПЛ щодо реагування на війну в Україні.
- Співпраця з медіа та ЗМІ передбачає інформування суспільства про діяльність НІПЛ через ЗМІ та соцмережі. Реагування на порушення прав людини шляхом публічних заяв. Організація та проведення просвітницьких заходів.

Зазначений принцип співпраці сприяє НІПЛ ефективно виконувати свою місію, зміцнює їхню незалежність та посилює захист прав людини на всіх рівнях.

Іншим органом Ради Європи, який періодично встановлює стандарти діяльності НІПЛ, є **Європейський суд з прав людини** (ЄСПЛ). Не зважаючи на те, що суд не має окремого рішення щодо встановлення загальних вимог до НІПЛ, у своїх рішеннях він поступово формує ключові принципи щодо незалежності, ефективності та доступності, які мають відповідати НІПЛ, та взагалі яку роль мають відігравати НІПЛ в державі, в якій вона

створена. У своїх рішеннях Суд встановлює стандарти для інституцій Омбудсмана, наголошуючи на їхній ролі у захисті прав людини, забезпеченні незалежності та наданні ефективних засобів правового захисту.

Як приклад, в справі **Ананьев та інші проти Росії** (Ananyev and others v. Russia)⁸ Суд встановив ряд стандартів, яким мають відповідати НІПЛ, в тому числі:

- Здійснювати ефективний контроль та моніторити умови тримання в місцях позбавлення волі, реагувати на виявлені порушення;
- забезпечувати можливість подання скарг ув'язненими та розглядати їх у розумні строки. Особи, які скаржаться на порушення прав, мають отримувати швидко та ефективну реакцію, а інституції, які їх отримують мають мати достатні ресурси та незалежність для забезпечення цього права;
- не лише констатувати виявлені порушення, а й домагатися внесення змін у політиці держави щодо їх усунення. Державні органи мають виконувати рекомендації НІПЛ та реагувати на виявлені недоліки;
- мати спроможність діяти превентивно, запобігати жорстоким та нелюдським видами поведень та покарань, в тому числі через погані умови утримання.

Дане рішення Суду підтверджує, що НІПЛ має бути не просто грати символічну роль, а виступати реальною та дієвою інституцією по захисту прав та основоположних свобод, бути здатним їх виявляти та протидіяти на системному рівні.

Наступним інструментом, який спеціалізується на питаннях прав людини у державах-членах ЄС, є **Агентство Європейського Союзу з фундаментальних прав (FRA)**.⁹ Це незалежний орган ЄС, який здійснює моніторинг, аналізує та надає рекомендації щодо дотримання фундаментальних прав в країнах ЄС, в тому числі розглядає питання діяльності НІПЛ.

Агентство в рамках своєї діяльності готує та видає звіти, які можуть бути в вигляді чергових звітів (щорічні, квартальні), тематичних звітів (свобода вираження поглядів, права мігрантів, боротьба з расизмом, протидія катуванням та жорсткому поводженню, штучний інтелект та права людини тощо) або ad-hoc звітів (оперативних).

Щорічні звіти аналізують загальний стан дотримання прав людини в ЄС за попередній рік. Публікуються як правило в червні за попередній рік.

Тематичні звіти присвячені конкретним питанням (наприклад, свобода вираження, права мігрантів, боротьба з расизмом, штучний інтелект та права людини). Публікуються протягом року за потреби залежно від теми та обсягу.

Квартальні та ad-hoc звіти публікуються за потреби у зв'язку з актуальними кризами

⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108465>

⁹ <https://fra.europa.eu/en>

(наприклад, ситуація з COVID-19, права біженців, воєнні конфлікти).

Звіти – це аналітичні документи, які оцінюють стан фундаментальних прав та основоположних свобод у країнах ЄС. Окремих звітів, присвячених виключно НІПЛ, FRA не готує, але діяльність та ефективність НІПЛ може також розглядатись в рамках зазначених звітів, а саме яка роль та функціонування НІПЛ у забезпеченні та просуванні прав та свобод, що відображені у звітах, який був внесок та вплив НІПЛ у вирішення тих чи інших проблемних питань, яка була його реакція тощо. Тому, діяльність НІПЛ може висвітлюються в контексті загальних досліджень стану фундаментальних прав та основоположних свобод у ЄС.

Для України звіти FRA також важливі з огляду на процес інтеграції до ЄС. Країни-кандидати проходять оцінювання відповідності європейським стандартам, в тому числі стандартам з прав людини. І по ним аналізується також ефективність української НІПЛ, що надалі зазначається у звітах Європейської комісії.

Процес підготовки звітів FRA, як правило, відбувається в 3 етапи. На першому відбувається збір необхідних даних (моніторинг, соціологічні опитування, аналіз законодавства, співпраця з національними правозахисними органами, фокус-групи з експертами тощо). На другому етапі експертами FRA проводиться аналіз отриманих даних, визначаються виявлені проблеми та розробляються рекомендації. Завершальним етапом є публікація підготовленого звіту. Всі звіти розміщуються на офіційному сайті FRA та поширюються серед урядів, громадськості, ЗМІ та інших зацікавлених осіб. Надалі ці звіти використовуються національними урядами країн ЄС, Європейською комісією і Європейським парламентом для впровадження необхідних змін в законодавстві та розробки політик з прав людини.

Іншим органом, який встановлює стандарти з прав людини, в тому числі щодо діяльності НІПЛ, є **Венеційська комісія Ради Європи**. У 2019 році Комісія розробила документ, який отримав назву «Венеційські принципи для національних інституцій з прав людини». При розробці принципів Комісія також здебільшого спиралась на Паризькі принципи (1993) та водночас додала додаткові критерії по організації діяльності омбудсманів і правозахисних інституцій.

Задля ефективної роботи НІПЛ держави мають забезпечити наступні гарантії:

- У своїй діяльності й прийнятті рішень НІПЛ повинні бути незалежними від впливу та політичного тиску з боку органів державної влади, в тому числі через маніпулювання з бюджетним фінансуванням;
- мати відповідний мандат та достатнє бюджетне фінансування на виконання її функцій;
- призначення має бути прозорим, плюралістичним і здійснюватися на основі чітких критеріїв компетентності, мати фіксований строк повноважень із можливістю переобрання або без неї (залежно від моделі);

- мати повний доступ до будь-якої інформації, необхідної для виконання їхніх функцій;
- органи влади повинні співпрацювати з НІПЛ та реагувати на їхні звернення та надані рекомендації;
- мати право звертатися до суду або Конституційного Суду з правозахисних питань;
- здійснювати моніторинг виконання міжнародних зобов'язань та впровадженню стандартів у сфері прав людини;
- держава повинна гарантувати юридичний та фізичний захист Омбудсмана;
- ніхто не повинен бути підданий переслідуванню через свою діяльність у НІПЛ.
- співпрацювати з неурядовими організаціями, судами, міжнародними структурами (Рада Європи, ООН, ЄС).
- брати участь і у підготовці та представленні альтернативних (тіньових) звітів міжнародним органам, які опікуються питаннями прав людини.

Зазначені Венеційські принципи були розроблені з метою посилити гарантії незалежності й ефективності НІПЛ та вказують на необхідності впроваджувати чіткі правила обрання, організації діяльності, фінансування та захисту Омбудсманів та НІПЛ.

Звичайно суттєвий вплив на організацію діяльності державних інституцій в країнах ЄС мають **рішення Європейського парламенту та Ради ЄС**, які можуть встановлювати різноманітні правила та стандарти захисту прав та основоположних свобод. Наприклад, **Регламент (ЄС) 2021/693** (Програма «Правосуддя»), який направлений на фінансування та підтримку незалежних правозахисних інституцій у державах-членах ЄС на період 2021–2027 або **Регламент (ЄС) №45/2001** від 18 грудня 2000 року про захист фізичних осіб, що стосується обробки персональних даних установами й органами Співтовариства та щодо вільного руху таких даних. У деяких державах на НІПЛ покладається контроль за дотриманням прав, які відображено в даних Регламентів, або є спеціалізовані НІПЛ по саме цим правам, тому ці стандарти також є релевантними та необхідними для організації їхньої роботи. Так, наприклад, питання обробки персональних даних установами й органами Співтовариства та щодо вільного руху, які охоплюються Регламентом Європейського Парламенту та Ради (ЄС) №45/2001, є актуальним і для Уповноваженого ВРУ з прав людини, на якого покладено контроль за дотриманням цього права.

Регламенти сприяють реалізації програм і проєктів, які спрямовані на покращення ситуації з дотриманням цих прав, забезпечення належного застосування законодавства ЄС у цій сфері.

Для країн-кандидатів на членство в ЄС участь у подібних програмах і проєктах відкриває можливості для співпраці з європейськими партнерами, обміну досвідом та впровадження кращих практик у сфері правосуддя. Як правило, представники України

мають право брати участь як спостерігачі у діяльності комітетів, без права голосу та з дотриманням внутрішніх правил ЄС.

II. Відповідність діяльності Уповноваженого ВРУ з прав людини міжнародним стандартам

В Україні, у контексті євроінтеграції, важливо забезпечити відповідність Уповноваженого ВРУ з прав людини зазначеним вище міжнародним стандартам і принципам, що забезпечать гарантії його ефективної роботи. З цією метою Уповноваженим проводяться періодичні сертифікації, незалежні оцінки та аналізи діяльності інституції.

Періодичну сертифікацію на відповідність Паризьким принципам ООН проводить **Глобальний альянс національних інституцій з прав людини GANHRI**¹⁰. Уповноважений ВРУ з прав людини отримав найвищий статус акредитації «А», що свідчить про повну відповідність даним принципам. Перша акредитація відбулася у 2009 році та підтверджена у 2017 році, який є чинним станом на березень 2025 року.

Також проводяться періодичні оцінювання та аналіз діяльності Уповноваженого на відповідність міжнародним стандартам. Ці дослідження проводяться як правило із залученням експертів за підтримки міжнародних організацій та агенцій (ООН, Рада Європи, ОБСЄ).

Серед проведених досліджень можна виділити:

- **«Звіт за результатами оцінювання спроможності Уповноваженого ВРУ з прав людини»**, підготовлений експертами Європейської мережі НІПЛ (ENNHRI), ПРООН та УВКПЛ відповідно до інструментарію розробленого Глобальним тристороннім партнерством з підтримки національних інституцій з прав людини (Глобальний альянс національних інституцій з прав людини (GANHRI), ПРООН та УВКПЛ)¹¹ у 2023 році.
- **Аналітичний звіт «Експертний звіт із ситуаційним аналізом і Рекомендації щодо подальших кроків у розвитку Офісу Уповноваженого з прав людини»**, підготовлений експертами Ради Європи у 2022 році¹²,
- **«Оцінка регіональної мережі Уповноваженого ВРУ з прав людини»**, проведеної в рамках проєкту «Зміцнення потенціалу Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини», який виконується Програмою розвитку ООН в Україні¹³ у 2018 році.

Також моніторинг діяльності НІПЛ періодично проводиться правозахисними організаціями, які у своїх звітах дають оцінку діяльності Уповноваженого ВРУ з прав

¹⁰ https://ganhri.org/membership/?utm_source=chatgpt.com

¹¹ <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/12/Capacity-assessment-of-Ukrainian-Parliament-Commissioner-for-Human-Rights-report-in-UKR.pdf>

¹² <https://rm.coe.int/ua-expert-report-with-the-situational-analysis-and-recommendations-on-/1680ad38be>

¹³ <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/otsinka-rehionalnoyi-merezhi-upovnovazhenoho-vru-z-prav-lyudyny>

людини. Так у 2013 році Експертна група з питань моніторингу діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини підготувала доповідь **«Ефективність діяльності секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини»**.¹⁴

Узагальнюючи висновки та рекомендації, які були надані в рамках проведених досліджень, можна визначити ряд комплексних і стратегічних аспектів, на які треба звертати увагу під час організації діяльності Уповноваженого ВРУ з прав людини. Це дасть змогу Уповноваженому досягти максимальної відповідності Паризьким принципам ООН та іншим міжнародним стандартам, яким мають відповідати НІПЛ.

Законодавче забезпечення

Більшість експертів, які проводили оцінку та аналіз діяльності Уповноваженого ВРУ з прав людини, вважають необхідним посилювати ефективність діяльності через внесення змін до Закону України «Про Уповноваженого ВРУ з прав людини» та інших законів, які стосуються сфери діяльності Уповноваженого про Уповноваженого.

Відповідні зміни мають передбачати включення чіткого, прозорого та відкритого конкурсу по відбору та призначенню Уповноваженого, надання відповідного мандату й адекватного фінансування на його реалізацію, гарантування його юридичного та фізичного захисту, усунення будь-якого втручання в його діяльність та/або впливу через призначення, звільнення або бюджетної підтримки. Зазначені зміни мають сприяти посиленню ефективності й незалежності діяльності Уповноваженого.

Крім того, **експерти Європейської мережі НІПЛ** у своєму звіті¹⁵ вказують на необхідність при внесенні змін передбачати обов'язок державних органів налагоджувати відносини з Уповноваженим ВРУ з прав людини, в тому числі під час розроблення керівних принципів та іншої інформації з прав людини. Уповноважений має бути наділений чіткими та зрозумілими повноваженнями в рамках ратифікації або приєднання до регіональних і міжнародних документів з прав людини.

Консультанти Ради Європи у своєму експертному звіті¹⁶ також вказують на потребу в розширенні та посиленні законодавчого захисту персональних даних, які збираються і обробляються Уповноваженим. Мають бути впроваджені правила і керівні принципи по цим питанням. Також акцентується увага на необхідності підготувати та подати до парламенту проєкт закону про внесення змін до чинного Закону про Уповноваженого лише в тому обсязі, якого вимагає поточна надзвичайна ситуація, а інші необхідні зміни слід залишити на післявоєнний період.

¹⁴ https://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2014/07/03_Ombudsman_Report-2013.pdf

¹⁵ <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/12/Capacity-assessment-of-Ukrainian-Parliament-Commissioner-for-Human-Rights-report-in-UKR.pdf>

¹⁶ <https://rm.coe.int/ua-expert-report-with-the-situational-analysis-and-recommendations-on-/1680ad38be>

Фінансове та ресурсне забезпечення

Експерти Європейської мережі НІПЛ у своєму дослідженні¹⁷ рекомендують продовжувати виступати за належне державне фінансування Уповноваженого ВРУ з прав людини, яке розумною мірою має забезпечити виконання ним своїх повноважень. Уповноважений має переглядати фінансування своєї діяльності з міжнародними партнерами для оптимізації фінансування та ініціювати подання до уряду пропозиції щодо перегляду обмежень прямого фінансування від іноземних благодійників. Розробляти аргументацію для регулярного державного програмного фінансування задля реалізації стратегічних заходів і пріоритетів. Складати мінімальний набір вимог до офісних приміщень, меблів та обладнання, разом з програмним забезпеченням, а також інших потрібних інструментів. Проводити аудит майна всіх офісів та на основі його результатів розробити план реалізації для поступової їх модернізації з оновленням обладнання. При цьому має приділятися увага питанням охорони здоров'я та безпеки персоналу.

Консультанти Ради Європи у своєму звіті¹⁸ вказують на необхідність гарантувати захист від втручання в діяльність Уповноваженого через використання бюджетного процесу. Натомість передбачити можливість Уповноваженому вносити власні пропозиції щодо бюджету, не побоюючись будь-якого скорочення загального бюджету. Бюджетні прогнози мають розроблятися на мініальному та на оптимальному рівні, щоб забезпечити очікувані результати та задовільне виконання конституційного мандату. Ці прогнози повинні дозволити зробити оцінку того, якою мірою наявні на поточний момент бюджетні ресурси дадуть змогу профінансувати заплановану діяльність.

Регіональне представництво

Експерти ПРООН, які провели оцінку регіональної мережі Уповноваженого¹⁹, вказали на важливості розвитку регіональних представництв. Ця діяльність має передбачати наявність достатнього фінансового та ресурсного забезпечення, тому важливе розвивати фінансування діяльності регіональних представництв через спеціальні проекти міжнародної технічної допомоги. Як позитивний приклад можна навести підтримку діяльності мережі Регіональних координаторів Уповноваженого ВРУ з прав людини по зв'язках із громадськістю, яка здійснюється завдяки проекту ПРООН «Демократизація та права людини 2023–2026» за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Данії²⁰.

Експерти Європейської мережі НІПЛ по цьому напрямку звертають увагу на необхідності посилити спроможність регіональних офісів через балансування чисельності персоналу

¹⁷ <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/12/Capacity-assessment-of-Ukrainian-Parliament-Commissioner-for-Human-Rights-report-in-UKR.pdf>

¹⁸ <https://rm.coe.int/ua-expert-report-with-the-situational-analysis-and-recommendations-on-/1680ad38be>

¹⁹ <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/otsinka-rehionalnoyi-merezhi-upovnovazhenoho-vru-z-prav-lyudyny>

²⁰ <https://www.undp.org/uk/ukraine/projects/human-rights-ukraine>

між центральним і регіональними офісами. При цьому мають бути визначені пріоритети заповнення поточних вакансій у регіональних офісах. Представництва мають отримувати більше автономії у питаннях прийняття рішень через делегування повноважень основним регіональним співробітникам через узгоджені підходи до розподілу повноважень і взаємодії між регіональними та центральним офісами. При цьому мають бути визначені пріоритети заповнення вакансій насамперед у регіональних офісах.

Крім облаштування офісних приміщень для поточної роботи важливим питання є забезпечення регіональних представництв транспортом, який сприятиме здійсненню моніторингових візитів та організації виїзних прийомів у найвіддаленіших громадах.

Інституціональний розвиток

По цьому напрямку **експерти Європейської мережі НІПЛ** у рамках їхнього оцінювання спроможності Уповноваженого²¹ рекомендували завершити розроблення 3-5-річного Стратегічного плану. Даний план має містити кошторис, а також реалістичні ключові показники ефективності та часові рамки, які можна чітко доводити до відома всього персоналу.

Для його розробки й визначення пріоритетів необхідно залучати персонал Офісу Уповноваженого і його регіональних представництв. Це дасть змогу досягти розуміння всіма працівниками визначених стратегічних цілей і які заходи будуть впроваджуватись для їх досягнення.

Важливим також є налагодження публічних комунікацій Уповноваженого через розроблення стратегічного плану комунікації із зосередженням уваги на найбільш актуальних питаннях прав людини. Це дасть змогу представникам державних установ та громадськості побачити та краще усвідомити важливість роботи Уповноваженого.

Мають розробляти внутрішні підходи й стратегії, які б заохочували інклюзивність, напрацювання розуміння та навичок використання персоналом даних підходів. Має посилюватись співпраця з громадськими організаціями та мережами, що працюють з усіма маргіналізованими групами населення. Методологія збору, опрацювання та зберігання даних має базуватись на створенні зручної для користувачів бази даних Уповноваженого ВРУ з прав людини.

Своєю чергою **експерти Ради Європи** наголошують на необхідності спрощення та дерегуляції внутрішніх процедур і запровадження заходів для забезпечення своєчасного реагування на виявлені порушення. У своєму звіті²² вони радять відмовитися від затяжних розслідувань на користь спрощених процедур, таких як менш формальне втручання або «прискорений» розгляд справ. Механізм розслідувань та перевірок за посадовим правом (ex-officio) має бути основним способом реагування. Вказують на важливості розвивати співпрацю в різноманітних сферах із міжнародними,

²¹ <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/12/Capacity-assessment-of-Ukrainian-Parliament-Commissioner-for-Human-Rights-report-in-UKR.pdf>

²² <https://rm.coe.int/ua-expert-report-with-the-situational-analysis-and-recommendations-on-/1680ad38be>

міжурядовими та неурядовими інституціями та організаціями. Розробляти та приймати внутрішні регуляції щодо способів комунікації з громадськістю та співпраці зі ЗМІ. Політика Уповноваженого в цьому аспекті повинна бути максимально відкритою.

Більшість експертів та правозахисників також вказують на важливості приділяти окрему увагу продовження та посилення розвитку НПМ, який має поступово відновити роботу в усіх частинах України.

Персонал

У своїх звітах експерти, які проводили оцінки та аналіз діяльності Уповноваженого ВРУ з прав людини, окремо торкалися питання розвитку спроможності та компетентностей персоналу Офісу Уповноваженого та його регіональних представництв.

Наприклад, у своїй оцінці **експерти Європейської мережі НІПЛ** рекомендують Уповноваженому ВРУ з прав людини розробити програму професійного розвитку персоналу, яка має застосовувати послідовний підхід до введення нових співробітників у курс справи, забезпечувати, щоб навчання та інші заходи з професійного розвитку були адаптовані до організаційних і професійних потреб співробітників, а також щоб були вжиті заходи для уникнення негативного впливу на їхнє робоче навантаження та добробут. Дана програма розвитку має розроблятися на додаток до загальної підготовки, яку надають державним службовцям. При цьому важливо налагодити співпрацю з національними та міжнародними партнерами, які можуть підтримати Уповноваженого у розвитку навичок і знань персоналу.

Що стосується сфери забезпечення здоров'я і безпеки персоналу Уповноваженому рекомендовано приділяти першорядну увагу добробуту своїх співробітників, зокрема через створення більш гнучкого та сприятливого робочого середовища (віддалена робота, гнучкий графік роботи, врахування особистих обставин). Забезпечувати належне обладнання та умови для гарантування безпеки персоналу під час збройного конфлікту, зокрема відповідні укриття, розташовані поблизу робочих місць співробітників, і для офісів у Києві, і в регіонах. Проводити навчання персоналу з питань особистої безпеки та захисту, особливо в умовах небезпеки. Організовувати можливості надання персоналу психологічної, консультативної та іншої підтримки.

Уповноважений має виступати за підвищення ставок заробітної плати та відповідне підвищення рівня категорії оплати праці порівнявши поточну заробітну плату працівників Офісу Уповноваженого ВРУ з прав людини за ставками державної служби у відповідних державних органах, таких як КМУ та Національне агентство України з питань державної служби. Переглянути поточну систему оплати праці, разом зі структурою заробітної плати, критеріями оцінки ефективності та іншими важливими аспектами. Цей аналіз також має враховувати питання, пов'язані з умовами збройного конфлікту, високою інфляцією та ризиковими умовами праці. Для цього потрібно розробити та впровадити чітку та справедливую політику компенсації фінансових витрат персоналу під час виконання ними своїх робочих завдань. Застосовувати інші доступні грошові та моральні

заохочення для підтримки мотивації персоналу, зокрема через надання можливостей для професійного зростання (курси, тренінги, програми обміну), а також через зменшення бюрократичних процедур під час виплати добових, компенсацій тощо.

Має бути забезпечена спроможність персоналу вживати проактивних заходів для вирішення системних проблем щодо прав людини, особливо тих, що стосуються найбільш маргіналізованих спільнот, зокрема через моніторинг та консультування. З цією метою потрібно виявляти ці маргіналізовані групи населення, налагоджувати зв'язки та активно взаємодіяти з ними, а також брати до уваги їхні найбільш нагальні проблеми щодо прав людини під час визначення пріоритетних напрямів діяльності.

Співробітники, які опікуються тематичними питаннями, повинні продовжувати фахово розвиватися у відповідних сферах, докладати зусиль для розвитку аналітичного потенціалу в рамках всієї організації, зокрема в регіонах.

Своєю чергою **експерти Ради Європи** у своєму звіті²³ вказують на необхідності заповнення вакантних посади в Офісі Уповноваженого. Персонал повинен продовжувати користуватися можливостями проходження підготовки та навчання, ефективно застосовувати онлайн-курси та навчальні посібники. Регіональні представники та персонал їхніх офісів повинні отримати інтенсивну, всебічну підготовку, особливо з найважливіших питань щодо основних прав, із якими вони можуть зіткнутися у своїй діяльності, в тому числі пройти підготовку з комунікаційних навичок та методів ефективної співпраці зі ЗМІ.

Мандат

Аби відповідати міжнародним стандартам НІПЛ має бути наділений широкими й чіткими повноваженнями, які мають бути закріплені на конституційному та законодавчому рівнях. Згідно з Паризькими принципами та іншими міжнародними стандартами основні функції мають включати:

- надання органам державної влади рекомендацій, висновків і доповідей щодо прав людини;
- здійснення моніторингу, аналізу та оцінки законодавства, а також судових і адміністративних рішень, які стосуються питань дотримання прав людини щодо їхньої відповідності національним та міжнародним стандартам;
- збір фактів порушень прав людини, в тому числі через індивідуальні скарги.
- право вимагати від державних органів, установ та підприємств усунення виявлених порушень;
- складання та представлення звітів про порушення прав людини;
- взаємодію з міжнародними та національними інституціями та установами.

²³ <https://rm.coe.int/ua-expert-report-with-the-situational-analysis-and-recommendations-on-/1680ad38be>

На важливості дотримання цих стандартів вказується у проведених оцінках. Так, команда з **експертів мережі НІПЛ** у своєму Звіті²⁴ рекомендували Уповноваженому сприяти розширенню повноважень регіональних представництв щодо розгляду індивідуальних скарг, що дасть змогу центральному офісу зосередитися на більш системних питаннях. Треба підвищувати спроможність просувати права людини через посилення команд із комунікації та освіти з прав людини на центральному та регіональному рівнях. Впорядковувати роботу зі скаргами та запитами через посилення класифікації/сортування індивідуальних скарг і заяв. Впроваджувати інституціоналізацію процесів відмови від дій і припинення взаємодії з заявниками, які вдаються до зловживань.

Крім цього у своєму звіті²⁵ **експерти Ради Європи** вказують на важливість налагодження ефективної комунікації та обмін інформацією з НІПЛ інших країн та з групами громадянського суспільства, що активно діють у цій галузі. Говорять про необхідність створення в Офісі Прем'єр-міністра, кожному міністерстві та інших центральних державних адміністративних органах, а також на регіональному рівні в (обласних) адміністративних офісах, пунктів контакту з Уповноваженим. Омбудсмен має разом з окремими міністерствами та іншими державними органами організувати наради для обговорення виявлених проблем.

Водночас у контексті розслідування воєнних злочинів роль Уповноваженого має обмежуватися лише документуванням таких злочинів, передачею інформації чи документів, якими володіє Уповноважений, до відповідних органів розслідування.

III. Загальні висновки та рекомендації

Аналізуючи зазначені вище міжнародні стандарти та принципи діяльності НІПЛ та беручи до уваги звіти з оцінювання організації діяльності Уповноваженого ВРУ з прав людини, яку проводили різні міжнародні експерти, можна виділити основні ключові Рекомендації щодо вдосконалення діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, як НІПЛ.

Гарантії незалежності

З метою посилення гарантій незалежності необхідно внести зміни до Закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини", які мають чітко закріпити:

- Гарантії незалежності інституції відповідно до Паризьких принципів. Дані гарантії мають бути відображені в профільному законі про Уповноваженого.
- Прозору та інклюзивну процедуру призначення Уповноваженого, включаючи конкурсні механізми та участь громадськості. Кандидатура на посаду Уповноваженого має відповідати визначеним критеріям, які повинні включати

²⁴ <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/12/Capacity-assessment-of-Ukrainian-Parliament-Commissioner-for-Human-Rights-report-in-UKR.pdf>

²⁵ <https://rm.coe.int/ua-expert-report-with-the-situational-analysis-and-recommendations-on-/1680ad38be>

досвід правозахисної діяльності та мати високі моральні якості та репутацію.

- Стабільне і достатнє фінансування з окремим бюджетом, який має відповідати реальним потребам НІПЛ. Уповноважений має бути залучений до процесу складання проєкту бюджету. Статті бюджету на фінансування діяльності Уповноваженого мають бути захищеними й не переглядатись без згоди та залучення Уповноваженого.
- Мінімізацію політичного впливу на діяльність Уповноваженого, в тому числі через процес зняття з посади. Має бути прописаний вичерпний перелік підстав для дострокового зняття Уповноваженого і визначені чіткі та прозорі процедури за якими воно відбуватиметься.

Останній пункт є найбільш актуальними з огляду на наявний прецедент дострокового звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини, яке відбулось в Парламенті 31.05.2022р. Всупереч чинним нормам Закону "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини"²⁶, які мають вичерпний перелік підстав для дострокового звільнення, а також прописану процедуру його звільнення, парламент на своєму засіданні прийняв Постанову про недовіру Уповноваженому, що стало підставою для його подальшого звільнення з посади. Але, якщо йти по закріпленій в законі процедурі для дострокового звільнення Уповноваженого парламент мав створити тимчасову спеціальну комісію ВРУ, яка при наявності підстави для такого дострокового звільнення має підготувати відповідний висновок. Після цього ВРУ за поданням Голови ВРУ або не менш як однієї четвертої народних депутатів України від конституційного складу ВРУ розглядає питання і приймає постанову про звільнення з посади Уповноваженого. Уповноважений вважається звільненим з посади, якщо за це проголосувала більшість народних депутатів України від конституційного складу ВРУ. Ця процедура дотримана не була і ВРУ пішла по прискореному шляху через прийняття постанови про недовіру.

Звільнений у такий спосіб Уповноважений пробував оскаржувати це рішення в рамках адміністративного судочинства, але програв всі інстанції. Остаточну крапку по цій справі поставили 25 лютого 2025 р., коли набрала законної сили Постанова²⁷ Великої Палати Верховного Суду України, що підтвердила законність дій ВРУ щодо дострокового звільнення Уповноваженого через висловлення йому недовіри. Підсумовуючи своє рішення Суд зазначив, що викладені обставини, які встановлені у цій справі, дають підстави зробити висновок, що спірна постанова прийнята ВРУ на підставі, у межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією та законами України з використанням повноваження відповідно до мети, з якою це повноваження надано; обґрунтовано, неупереджено та добросовісно.

В Україні діє парламентсько-президентська форма правління, де депутати більшості

²⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>

²⁷ https://reyestr.court.gov.ua/Review/125933386?fbclid=IwY2xjawJgsZZleHRuA2FlbQlXMQABHsoUCjmFOOnd8FUTUD6IT1G8rSoGOUoxwSr6ySRwkkV0cW-YyTn7BRM7Ruhx_aem_zy&zdt2YtF1WP-ZaPz_2pw

формують виконавчу владу. Як правило керівники партій і фракцій, які сформували більшість парламенті, обираються в Уряді. Відповідно вони мають політичний вплив на своїх колег по партії, які залишились працювати в парламенті. Тому важливо мінімізувати будь-який вплив Уряду на діяльність НІПЛ, в тому числі опосередкований через народних депутатів, які можуть в такий спрощений спосіб через недовіру звільнити Уповноваженого.

Це є додатковим аргументом в необхідності переглянути чинне законодавство про Уповноваженого з метою унеможливлення впливати на Омбудсмана через спрощену процедуру дострокового звільнення. Аби повною мірою відповідати міжнародним стандартам статус незалежності Уповноваженого ВРУ з прав людини має, включаючи його гарантії захисту, невтручання в діяльність, обрання та звільнення, має бути чітко прописаний та закріплений в Конституції.

Мандат та ресурсне забезпечення

Для цього необхідно:

- Розширити та посилити повноваження Уповноваженого у сфері захисту прав людини, включаючи превентивний нагляд за органами влади. Цьому має сприяти налагоджена співпраця з парламентом, урядом, судами та правоохоронними органами. Має бути забезпечено доступ до проєктів нормативно-правових актів та політик, Уповноважений має право залучатись до розробки НПА, які зачіпають права людини, та надавати рекомендації державним органам щодо внесення необхідних змін з усунення виявлених ним недоліків у цій сфері.
- Забезпечити достатній кадровий та фінансовий ресурс для ефективного виконання функцій, включаючи можливість відкриття та підтримку представництв в усіх регіонах. Працівники центрального офісу та регіональних представництв мають мати фахову підготовку, проходити періодичне навчання та підвищення кваліфікації. Заробітна плата всіх працівників має бути достатня та прив'язана до відповідних ставок державних службовців міністерств і відомств. Цей напрямок передбачає також публічного інформування Уповноваженим не тільки про наявні бюджетні потреби, але й звітування щодо витрат та обсягів залучених ресурсів міжнародної допомоги.
- Посилити функцію моніторингу та звітності щодо прав людини, запровадивши ефективні механізми громадського контролю. Уповноважений має отримувати вільний і швидкий доступ до всіх приміщень і документів органів влади, в тому числі з обмеженим доступом, отримувати статистичні дані. Вимагати від органів влади реакцію на виявлені недоліки, які призводять або можуть призвести до порушень прав людини. Має бути запроваджений дієвий контроль за виконанням рекомендацій Уповноваженого з усунення недоліків та відновленню порушених прав.
- Уникнути дублювання функцій інших державних органів. Уповноважений під час

війни запровадив практику відкриття міжнародних представництв²⁸ Офісу Уповноваженого в інших країнах, які мають опікуватись захистом прав українців, які отримали тимчасовий захист у цих країнах. Представництва відкрито в Великій Британії, Польщі, Бельгії, Люксембурзі, Іспанії тощо. Ця діяльність не ґрунтується на законі та є дублюванням функцій Міністерства закордонних справ. Уповноважений не має спеціального статусу і відповідного мандату, які дають право працювати в інших країнах. Більш дієвим будуть кроки в напрямку налагодження співпраці з НІПЛ цих країн.

Взаємодія з міжнародними структурами та громадянським суспільством

Для цього необхідно:

- Налагодити систематичну співпрацю між Уповноваженим та спеціалізованими органами у сфері захисту прав людини, які діють в рамках мандатів міжнародних організацій (ООН, Ради Європи та ЄС). Брати участь у підготовці альтернативних (тіньових) звітів з прав людини до зазначених спеціалізованих міжнародних органів. Налагодити співпрацю та обмін досвідом з НІПЛ інших країн.
- Сприяти та розширювати діяльність консультативно-дорадчих органів при Уповноваженому та його представниках, до яких мають входити представники громадянського суспільства, правозахисники та експерти з прав людини, науковці, представники професійних спільнот та представники організацій, які займаються захистом вразливих груп населення.
- Активізувати роботу з виявлення системних порушень прав людини в Україні. Залучати до даної діяльності неурядові та правозахисні організації. Проводити спільні заходи (конференції, круглі столи, експертні обговорення тощо).

Підвищення прозорості та підзвітності

Для цього необхідно:

- Забезпечити оприлюднення щорічних звітів про діяльність Уповноваженого з детальним аналізом досягнень та викликів щодо прав людини. Сприяти підготовці тематичних та ad-hoc звітів з прав людини.
- Продовжувати регулярне незалежне оцінювання діяльності Уповноваженого, його апарату та регіональних представництв. Залучати до оцінки експертів міжнародних правозахисних інституцій та правозахисних організацій. Оприлюднювати звіти.
- Використовувати сучасні інформаційні технології (інтернет-сайт, соціальні мережі) для інформування про діяльність Уповноваженого та оперативного реагування на звернення громадян.

²⁸ https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/u-londoni-oficijno-vidkrivo-timchasove-predstavnictvo-upovnovazhenogo-verhovnoyi-radi-ukrayini-z-prav-lyudini-na-teritoriyi-velikoyi-britaniyi

Важливим елементом прозорості є оприлюднення не тільки звітів про діяльність Уповноваженого, але також звітів про використання отриманої міжнародної технічної допомоги, залучення ресурсів в рамках міжнародних проєктів, де бенефіціаром виступає Офіс Уповноваженого, про участь у міжнародних заходах, які спонсоруються коштом приймаючої сторони та інші ініціативи, які фінансують діяльність та активності Уповноваженого в Україні та за її межами. Це дасть змогу не тільки інформувати про отримані ресурси, а також сприятиме оптимізації їхнього подальшого залучення.

Просвітницька діяльність з прав людини

Для цього необхідно:

- Проводити інформаційні кампанії з підвищення обізнаності населення про права людини та механізми їх захисту. До інформаційних кампаній залучати представників громадянського суспільства та правозахисної спільноти.
- Налагоджувати взаємодію з Міністерством освіти та науки, освітніми установами й закладами з метою включення дисциплін по тематиці захисту прав людини у навчальні програми.
- Створити доступні онлайн-ресурси для правової просвіти громадян, зокрема для вразливих груп населення. Приділяти увагу освіті дітей і молоді.

Підвищення спроможності та планування діяльності

Для цього необхідно:

- Розробити стратегічний план розвитку НІПЛ на період до 5 років. План має містити пріоритетні напрямки діяльності, необхідні людські та матеріальні ресурси, реалістичні ключові показники ефективності та часові рамки їх досягнення. План має включати детальний кошторис, який надалі має покриватись коштом державного бюджету.
- До розробки плану необхідно залучати представників громадянського суспільства та правозахисних організацій, науковців, міжнародних експертів та представників донорських організацій. План має передбачати та визначити їх роль і допомогу під час його реалізації.
- Стратегічний план має бути гнучким, передбачати можливість його перегляду та внесення змін в разі необхідності.

Реалізація зазначених рекомендацій має сприяти зміцненню ефективності діяльності Уповноваженого ВРУ з прав людини, підвищенню спроможності захисту прав людини в Україні відповідно до міжнародних стандартів.

Ще одним елементом, на який варто звернути увагу, є обсяг функцій та повноважень, які покладені на Уповноваженого ВРУ з прав людини. Серед них можна виділити низку функцій, які в більшості країн ЄС виконуються окремими регуляторними органами або спеціалізованими НІПЛ. Мова йде про інформаційні права - захист персональних даних

та доступ до публічної інформації. В Україні Уповноважений здійснює контроль за дотриманням цих прав, що, наприклад, в умовах Євроінтеграції та зобов'язаннями впровадження стандартів Регламенту європейського парламенту і РАДИ (ЄС) 2016/679 про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних (Загальний регламент про захист даних) значно збільшить обсяг роботи щодо впровадження стандартів цих прав.

Також спірним питанням є наділення правом Уповноваженого ВРУ з прав людини притягати до відповідальності порушників прав людини, наприклад він може складати протоколи про адміністративні правопорушення за порушення права на інформацію або захист персональних даних. Подібна каральна функція є нетиповою для класичних НІПЛ, яка за своєю суттю має виступати виключно правозахисною інституцією. Але даний елемент щодо збереження зазначеної функції притягнення порушників до відповідальності з боку Уповноваженого залишається спірним у правозахисному та експертному середовищі й тому не має консенсусу в той чи інший бік.